

Joan Reglà, cent anys d'història

Albert Riera i Pairó

Text de la intervenció a l'Acte commemoratiu del Centenari del seu naixement
Bàscara, 27 de juliol de 2017

Bon capvespre a tothom!

Vicerector, Directora, benivolguda Rosa, amigues i amics de Bàscara, senyores i senyors. Deixin que agraeixi en primer lloc a l'Ajuntament de la vila, i al seu alcalde, que m'hagin convidat a aquest acte commemoratiu del centenari del naixement de l'historiador Joan Reglà, fill predilecte de la vila des de l'any 1984.

Commemorem, sens dubte, avui el centenari del naixement d'un dels grans historiadors que ha tingut aquest país. Joan Reglà continua sent un referent acadèmic, professional, pedagògic, però sobretot intel·lectual, gairebé 45 anys

després de la seva prematura i malaurada mort. Una persona bona, tenaç, treballador incansable, lúcida, capaç d'entendre i de transmetre –tasca gens fàcil- amb rigor, mètode, síntesi i claredat de discurs, quins són els mecanismes que han intervingut en l'esdevenir de la història de Catalunya, des d'una perspectiva integral o total, hereu d'una manera de fer història que va aprendre del seu mestre Jaume Vicens Vives. Però també d'analitzar i d'interpretar amb lucidesa i precisió les eines per a comprendre el món, abans i ara.

Joan Reglà i Campistol va néixer a la casa número 4 de la plaça de l'església –El Prat- el dia 27 de juliol de 1917, avui fa exactament 100 anys.

Era el primer dels fills del matrimoni format per Josep Reglà i Parés, natural de Bàscara, i de Dolors Campistol i Pi, de Viladasens. Més tard, arribaria la seva germana, la Montserrat, amb qui sempre va mantenir forts lligams que, alhora, el lligaven a Bàscara encara que la vida el va portar prou lluny.

Va cursar els estudis primaris a Bàscara i d'aquí a l'institut de Girona, intern a la Fonda Cal Ros tota la setmana.

El curs 1934-35 va iniciar els estudis universitaris per lliure i com que no hi havia l'opció d'aquesta modalitat a

Barcelona, a final de curs es traslladava a València per fer els exàmens. La vida més tard el va portar a ser catedràtic d'Història Moderna de València i allà hi va desenvolupar una bona part de la seva carrera professional com a historiador i va adquirir fama de bon pedagog.

L'esclat de la Guerra Civil va ensopegar en Joan Reglà amb la carrera a la meitat. Va lluitar al bàndol republicà a Pozoblanco i Villarrobledo, des d'on escrivia cartes a la família i els feia saber que la seva il·lusió llavors era poder ser un altre dia catedràtic de l'institut de Figueres.

Acabada la Guerra Civil va iniciar el seu exercici professional com a professor de l'escola de L'Escala, i més tard als Fossos de Figueres i d'aquí a La Salle de Barcelona.

Deixeble del gran Jaume Vicens Vives, fundador i principal figura de l'anomenada després com a Escola historiogràfica de Girona, Reglà va conèixer a Vicens Vives a Barcelona, on aquest exercia de Catedràtic de la Universitat Central.

Al voltant de Vicens Vives es va aplegar un equip d'historiadors que, amb el temps, van destacar i, sobretot, van revolucionar l'estudi de la història de Catalunya que es feia fins aquell moment. Santiago Sobrequés, Joan Mercader, Emili Giralt, Jordi Nadal, Josep Fontana i el mateix Reglà en són alguns dels noms destacats.

En aquest equip, Reglà destacarà per l'estudi dels segles XVI i XVII, un període que fins llavors gairebé tots els historiadors havien obviat per considerar que Catalunya no tenia història pròpia.

Si ho mirem ràpidament era lògic que es tingués aquesta idea, perquè a finals del segle XV Catalunya, en paraules del mateix Vicens Vives, va passar a tenir "*uns monarques que ni veieren les seves primeres llums a Catalunya ni tampoc (...) s'empeltaren de la mentalitat catalana*".

És del tot simptomàtic que Vicens Vives publicués l'any 1956 el llibre "*Els Trastàmars (segle XV)*" i dos anys més tard, el 1958 "*Industrials i Polítics (segle XIX)*".

Quedaven tres segles entremig d'aquests dos llibres, que Vicens Vives encarregarà a dos dels seus deixebles: Joan Mercader (el segle XVIII) i Joan Reglà (els segles XVI i XVII).

Joan Mercader publicarà el 1957 el llibre "*Els Capitans Generals (segle XVIII)*" i un any abans, el 1956, Joan Reglà publicava el seu llibre "*Els Virreis de Catalunya*", la que ha estat considerada la primera i més brillant síntesi sobre la història de Catalunya dels Àustries, això és els segles XVI i XVII.

Vicens Vives li agraià la feina feta en el mateix pròleg del llibre amb aquestes paraules: *"aquest llibre és l'escuma de quatre anys de recerques en els nostres Arxius. El seu autor (Joan Reglà) hauria desitjat de deixar passar algun temps més abans de publicar-lo. Però forçat pels nostres precs –els d'un grup d'amics, historiadors professionals-, s'ha rendit a l'evidència i a la necessitat. L'evidència d'aixecar tot seguit les pedres mestres del futur edifici de la nostra història dels segles XVI i XVII; la necessitat de donar a conèixer per primera vegada, el quadre concret de l'evolució catalana durant aquells dos-cents anys".*

I Joan Reglà ja no abandonarà mai més l'encàrrec del seu mestre. Al contrari, ell, que procedia de la història medieval, es capbussarà a l'etapa moderna, als segles XVI i XVII, per descobrir-nos a tots amb una magistral lucidesa i excel·lència, que Catalunya no havia perdut la seva història, que el país existia encara que fos com a part inseparable d'allò que ells en deien les Espanyes, un regne peninsular, europeu i oceànic dels més grans que han existit, format per dues corones, Castella i Catalunya-Aragó que mantenien les seves lleis, els seus costums, els seus privilegis, la seva manera de governar-se sense imposicions, sinó amb diàleg i entesa.

Joan Reglà portarà el seu mestratge a la Universitat de València, en guanyar l'any 1958 la Càtedra d'Història Moderna de Santiago de Compostela, que permutarà amb un professor que s'havia tret la de València. Reglà ja coneixia aquesta ciutat des dels anys de la carrera i s'hi traslladà el curs 1958-59. És, sens dubte, la seva etapa més important i activa. Reglà s'integra plenament en l'ambient universitari i en la societat valenciana i aplega també al seu voltant un grup d'alumnes en qui desperta l'interès per la història del País valencià, entre els quals s'hi troba el cantant Raimon.

En els anys seixanta corria l'opinió en cercles acadèmics que semblava com si la Universitat de Barcelona s'hagués traslladat a València i la de Cervera a Barcelona; i és que a València, a més de Reglà, s'hi van aplegar professors de la talla de l'arqueòleg Miquel Tarradell, l'historiador Emili Giralt, o el filòleg Miquel Dolç.

En aquesta etapa valenciana, Reglà va viure dos moments que van marcar, sens dubte, la seva vida: la mort del seu mestre Vicens Vives l'any 1960, i quatre anys més tard la mort a Bàscara del seu pare i referent, l'home que sempre l'havia recolzat en el seu camí cap a la història.

És però, també, l'etapa més productiva. Del seu mestratge en sortiran llibres que esdevindran referents de la història

del nostre país: *"La Europa Moderna y Contemporánea"*, *"Felip II i Catalunya"*, *"Els virreis de Catalunya"*, *"Serrallonga. Vida i mite del famós bandoler"*, *"El bandolerisme català del barroc"*, *"Historia de América"*, *"Estudios sobre los moriscos"*, *"Aproximació a la Història del País Valencià"*, *"Comprendre el món"* o *"Historia de Cataluña"*, entre molts d'altres llibres, articles, pròlegs, traduccions i altres escrits d'una producció importantíssima.

I per acabar només voldria referir una petita coincidència que m'ha sobtat. Joan Reglà naixia ara fa 100 anys, un 27 de juliol de 1917, el dia que el santoral assenyala la celebració del martiri de Sant Cugat, un noi nascut a prop de Cartago, al nord d'Àfrica, que, juntament amb Feliu, germà o amic seu (les fonts no es posen d'acord en aquest punt), van venir a predicar la fe cristiana a aquestes terres del nord-est de la península ibèrica. Tots dos van trobar-hi la mort de manera violenta. Feliu a Girona, el 303, esquarterat després de patir diferents torments, i Cugat degollat, el 304, al quarter militar que els legionaris romans tenien per controlar el camí que anava des de Barcino (Barcelona) a Egara (Terrassa). En aquest mateix lloc on va morir, va ser enterrat i s'hi bastí amb el temps una església i després un monestir que van donar origen a la ciutat de Sant Cugat del Vallès.

1955 en el pròleg del seu llibre "Felip II i Catalunya". Deia Vicens Vives: *"els amics d'en Reglà esperem que dintre d'uns anys podrà escriure una monografia que es convertirà en un dels clàssics de la nostra Història: la Catalunya dels Àustries. Aleshores haurà aplegat tota la documentació dels nostres arxius i l'haurà completada amb la que es conserva a Simancas. Però mentre no puguem aplaudir-li l'acabament de la seva gesta, és bo que ens vagi donant els principals esquemes mentals que des d'ara ja ha assolit."*

Però la seva mort prematura i malaurada, no ens ha privat d'un dels historiadors insignes que ha tingut aquest país, d'una mirada lúcida i privilegiada que, des de la seva bonhomia i senzillesa, sabia enlairar-se per copsar l'entrellat d'un país, Catalunya, que ell va estimar profundament, encara que a voltes aquest país no l'havia tractat com es mereixia en aquells difícils anys del franquisme instal·lat a les universitats.

Un país i unes universitats que encara no entenien que la Història la fem tots, no només els personatges destacats i importants i que, per a entendre el que ens passa i, sobretot per no repetir errors en un futur, és imprescindible conèixer del passat, i de com els qui ens han precedit han donat resposta als reptes que se'ls plantejaven.

L'any 1974, pocs mesos després de la seva mort, surt publicat el seu últim llibre "*Historia de Catalunya*". Joan Reglà escriu el llibre en castellà perquè s'adreça a persones de parla i cultura castellanès per, com diu en acabar la introducció "*todos tomáramos conciencia de la permanente necesidad de un diálogo peninsular, abierto y constructivo, que contribuya a un mejor conocimiento entre todos los españoles*".

I aquí estem! 1917 – 1973 – 2017.

Moltes gràcies a tots per venir i moltes gràcies per escoltar-me !

Albert Riera i Pairó

Bàscara, 27 de juliol de 2017, el dia de Sant Cugat, màrtir.